

Певні пільги отримали бійці української армії. Так, згідно з Законом про додаткове наділення землею козаків Української Народньої Республіканської Армії, "всі козаки, що служать в регулярній армії, додатково наділялися земельними ділянками у розмірах від однієї до двох десятин в залежності від строку служби, каліцтва, бойових заслуг."¹⁴

План проведення земельної реформи містила Інструкція Міністерства Земельних Справ, надіслана до всіх земельних управ. Першочерговим завданням "мала бути передача землі кожному селу чи громаді по земельному закону, що мала бути здійснена до початку земельного посіву."¹⁵

Таким в загальних рисах було земельне законодавство національних урядів у 1917 - 1920 р. р. Воно відбивало політичні та ідеологічні прагнення влади, але в силу історичних обставин не стало реальним важелем регулювання земельних відносин.

¹ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали.- К.: Наукова думка, - 1996. - Т. 1. - С.101

² Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української Конституції. - К., 1993. - С.74.

³ Клуний Г. В боротьбі за селянство. - Х., 1926.. - С.10.

⁴ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. К.: Наукова думка, 1997. - Т. 2.-С.128.

⁵ Клуний Г. В боротьбі за селянство. - Х., 1926.-С.78.

⁶ Там саме.-С.11.

⁷ Мицюк О. Земельні реформи на Україні. - Львів, 1921.-С.16.

⁸ Клуний Г. В боротьбі за селянство. - Х., 1926.-С.118.

⁹ Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції. К., 1993.- С.87.

¹⁰ Клуний Г. В боротьбі за селянство. Х., 1926.-С.109.

¹¹ Там саме.

¹² Там саме. С.122

¹³ Там саме. С.-123

¹⁴ Там саме. С.-131.

¹⁵ Там саме. С.-133.

Е. Позняк,

асистент кафедри трудового, земельного та екологічного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ПО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЮ ГРОМАДСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

Закріплення у системі екологічних прав громадян права на участь в проведенні громадської екологічної експертизи було здійснено в період становлення екологічного законодавства України як незалежної держави. Відносини по організації та проведенню громадської екологічної експертизи змінили локально-правовий рівень регулювання (як вид діяльності громадських організацій екологічного спрямування, визначений їх статутами) на загальнодержавний із відповідним опосередкуванням у статтях 9, 21, 15, 26, 30 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 р.¹

Надбання науки екологічного права та створення правової основи регулювання відносин по організації та проведенню громадської екологічної експертизи як самостійної форми екологічних експертиз, виду науково-практичної діяльності об'єднань громадян логічно призвело до остаточного оформлення правового інституту громадської екологічної експертизи у Законі України "Про екологічну експертизу" від 9 лютого 1995 р.² із конкретизацією у статтях 9, 11, 16, 25, 41, 42, 49 та ін. цього Закону.

З часу прийняття Закону України "Про екологічну експертизу" і до наших днів відбуваються зміни в правовому регулюванні відносин, що виникають у процесі організації та проведення громадської екологічної експертизи. Слід відмітити, що надбання науки екологічного права та права екологічної безпеки нехтуються законодавцем, що призводить до внесення необдуманих змін до чинного законодавства про екологічну експертизу. Йдеться про внесення змін до законодавства в зв'язку з прийняттям Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" від 6 квітня 2000 р.³

Даним Законом до Закону України "Про екологічну експертизу" внесено зміни, що стосуються виключення такого об'єкта як здоров'я людей з ряду статей Закону України "Про екологічну експертизу". Це в загальному стосується поняття екологічної експертизи в Україні, основних завдань екологічної експертизи, об'єктів екологічної експертизи, загальних вимог щодо проведення екологічної експертизи, поняття гласності екологічної експертизи, обов'язків замовників екологічної експертизи, змісту висновків екологічної експертизи, правопорушень в галузі екологічної експертизи (статті 1, 5, 7, 8, 10, 32, 43, 50 Закону України "Про екологічну експертизу" відповідно). Зміни внесено і до структурно-функціонального забезпечення екологічної експертизи, де органи та установи Міністерства охорони здоров'я виключено із системи суб'єктів екологічної експертизи та органів державного управління в галузі екологічної експертизи (статті 9, 20 Закону України "Про екологічну експертизу").

Хоча вказані зміни безпосередньо не торкнулись громадської екологічної експертизи, як це сталося у відношенні державної (статті 13 - 15, 34, 37 Закону України "Про екологічну експертизу"), все ж обмеження стосуються і даного виду досліджень як окремої форми екологічних експертиз. Адже громадськість цікавить, насамперед, рівень екологічної безпеки діяльності (експлуатації) потенційно небезпечних для життя та здоров'я населення об'єктів, стосовно яких обов'язковим є проведення оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) та державної екологічної експертизи. Крім цього, Закони України "Про охорону навколишнього природного середовища" та "Про екологічну експертизу" є основними в регулюванні відносин по організації та проведенню громадської екологічної експертизи.

На необдуманість такого кроку звертають увагу науковці-представники Київської школи екологічного права, так як предметом екологічного права як галузі є сукупність відносин по охороні довкілля, раціональному використанню та відтворенню природних ресурсів, забезпеченню екологічної безпеки людини. Метою екологічної експертизи продовжує залишатись запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей у відповідності до ст. 4 Закону України "Про екологічну експертизу", а екологічна експертиза у контексті права екологічної безпеки може розглядатись як один з важливих засобів її забезпечення, умов досягнення в сучасних умовах розвитку держави і суспільства.

Зміни в правовому регулюванні відносин по організації та проведенню громадської екологічної експертизи відбулись у зв'язку з прийняттям і інших нормативних актів, серед яких зазначимо наступне.

Ч.1 ст.29 Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15 вересня 1999 р.⁴ наділяє профспілку правом на створення центрів незалежних експертиз. Поряд із незалежними експертизами умов праці та інших об'єктів (ч.8 ст. 21 цього Закону), що відноситься до повноважень профспілок та їх об'єднань, у сфері охорони довкілля профспілки та їх об'єднання можуть проводити громадські екологічні експертизи згідно з ч.2 ст. 30 вказаного Закону.

Як суб'єкти громадської екологічної експертизи п. 13 Розділу III Закону України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки" від 21 вересня 2000 р.⁵ визначає також еколого-експертні центри громадської екологічної експертизи з метою підвищення рівня екологічної освіти, виховання, культури населення, активізації його участі у виконанні заходів з формування національної екологічної мережі.

Ст. 13 Закону України "Про об'єкти підвищеної небезпеки" від 18 січня 2001 р.⁶ визначає перелік документів, які додаються до заяви на отримання дозволу на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки. Одним з пунктів переліку зазначаються висновки передбачених законом державних та в разі наявності громадських експертиз, що означає фактично обов'язковість розгляду наявних висновків громадських експертиз.

У ст. 45 Закону України "Про питну воду та питне водопостачання" від 10 січня 2002 р.⁷ здійснено конкретизацію змісту громадського контролю у сфері питної води та питного водопостачання. Дана норма передбачає шляхи здійснення громадського контролю, серед яких зазначає проведення громадської екологічної експертизи. На наш погляд, здійснюється змішування поняття громадського екологічного контролю та громадської екологічної експертизи, які є формалізованими функціями громадського управління в галузі екології. Слід було б чіткіше сформулювати дану норму, визначивши вказані види діяльності громадськості як однопорядкові.

Слід зазначити, що через відсутність злагодженого механізму реалізації дані норми навряд чи будуть діяти. Потрібно внести зміни та доповнення у чинне законодавство, зокрема у Закони України "Про охорону навколишнього природного середовища" та "Про екологічну експертизу" в частині доповнення суб'єктного складу відносин по організації та проведенню громадської екологічної експертизи, а також інших елементів еколого-експертних правовідносин. На розвиток цього твердження пропонуємо прийняти Положення про громадську екологічну експертизу та затвердити його на рівні Кабінету Міністрів України.

У Положенні про громадську екологічну експертизу необхідно конкретизувати питання матеріального та процедурного забезпечення здійснення громадської екологічної експертизи, належного фахового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення організації та проведення даного дослідження, що на практиці спонукатиме уповноважених приймати рішення суб'єктів брати до уваги висновки громадських екологічних експертиз, незважаючи на їх законодавчо легалізовану рекомендаційність.

На нашу думку, Положення про громадську екологічну експертизу здатне закріпити у свідомості посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування, власників об'єктів підвищеної небезпеки, широкої громадськості важливої ролі громадської екологічної експертизи в забезпеченні екологічної безпеки.

¹ Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 41. – Ст. 546.

² Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 8. – Ст. 54.

³ Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 27. – Ст. 213.

⁴ Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 45. – Ст. 397.

⁵ Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 47. – Ст. 405.

⁶ Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 15. – Ст. 73.

⁷ Офіційний вісник України. - 2002. - № 6. - Ст. 223.

Л. Струтинська-Струк,
здобувач Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГЕННО-ІНЖЕНЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

В останні десятиліття минулого століття мали місце значні науково-технічні досягнення. Вони обумовили виникнення та розвиток якісно нових напрямів у науці та техніці – так званих новітніх технологій, які отримали назву "високі технології"¹. Серед них особливу роль відіграють новітні біотехнології, зокрема генно-інженерна галузь.

Проведення дослідницьких робіт у сфері генної інженерії, отримання генетично-модифікованих організмів, подальше їх застосування як у наукових, так і прикладних цілях вимагало відповідного реагування з боку законодавців. Зокрема необхідним було створення відповідної нормативно-правової бази з метою здійснення правового регулювання генно-інженерної діяльності. Саме тому протягом другої половини 80-х років початку 90-х років в цілому ряді країн (наприклад, у США, Канаді, багатьох країнах Західної Європи тощо) мав місце процес становлення та вдосконалення законодавства у галузі забезпечення екологічної безпеки (в тому числі біобезпеки) при вивченні, виробництві та використанні трансгенних організмів.

Розвиток законодавства у досліджуваній сфері відбувається у кількох напрямках. Перша група складається із міжнародних документів, прийнятих в рамках ООН. Серед них можна виділити нормативні акти загального характеру (Декларація Стокгольмської конференції ООН по оточуючому людину середовищу (1972 р.); Всесвітня хартія природи (1988 р.); Декларації по оточуючому середовищу та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.); Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища (Оргус, Данія, 1998 р.) та спеціальні документи (Конвенція про охорону біологічного різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.); Картагенський Протокол з біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття (Монреаль, 2000). Другу групу становлять нормативно-правові акти Європейського Союзу (Директива 90/219/ЄЕС від 23 квітня 1990 року про стале використання генетично-модифікованих організмів (ГМО), Директива 90/220/ЄЕС від 23 квітня 1990 року про умисне вивільнення у довкілля ГМО, Директива 98/81/ЄЕС, яка доповнила Директиву 90/219/ЄЕС, Директива 2001/18/ЄЕС про умисне вивільнення ГМО у довкілля, яка фактично є новою редакцією Директиви 90/220/ЄЕС, Постанови Ради Європейського Союзу про маркування харчових додатків та ароматизаторів 2000/49/ЄС і 2000/50/ЄС, а також деякі інші). І, нарешті, третя група складається із законів і підзаконних актів окремих держав, тобто національного законодавства конкретної країни.